

la; esim. tämän arvion otsikoksi lainaamani kaksi lausetta puhuvat puolestaan. Ja kenties parhaimmillaan Lehtola on suomessaan toisaalta "brutailua" journalismissa - "raakaa sosiaalipornoa puolustuskyvyttömiä ihmisten kustannuksella" - ja toisaalta **soft journalism'**ia eli "pehmoilua", "kriitikittömyyttä, umailua, lällärikamaa" jne.

Samalla Lehtolan kritiikki kuitenkin jää puolitiehen. Journalismin teknologistuminen ja latistuminen, "brutailun" ja "pehmoilun" tulo ja ylimalkaan ilmiöt joita hän vastustaa nousevat hänellä jostakin joka jää hahmottomaksi. Ne eivät hänen kirjassaan nouse selkeästi yhteiskuntamuotomme tietystä kehitysvaiheesta, eivät pääoman arvonlisäysprosessista, eivät ideologioidenkaan liikkeistä. Lukijalle jää puoli-intuitiivinen tunne, että Lehtola kyllä nämä selitykset tuntee mutta ei jostakin syystä ole halunnut niitä eksplisiitisti kirjaansa viedä.

No, täytyykö kaiken olla ylipingotetun analyttistä? Eikö esim. hyvälle huulille tule journalismissa aina olla sijansa? Lehtolalla on hyviä huulia, ja paras niistä on minusta tämä: "Valtaa käyttävät teknokraatit, järjestöjyrät ja hallinnon ammattilaiset; keskeisiä palvelujärjestöjä ovat rotarit, leijonat ja demarit."

Mutta jos kaiken täytyy olla ylipingotetun analyttistä, silloin minun on syytä jatkaa harjoituksia ja yrittää jäljittää Lehtolan tietoteoriaa sekä hänen maailmankuvaansa ja -katsomustaan. Lehtola ei ole subjektivisti, päin vastoin hän ohimennen arvostelee ns. vaihtoehtolehtiä, joissa "subjektiiviset tunnot ovat pinnassa, analyysiin ei edes pyritä". Hänelle on olemassa suuria ja pieniä asioita - kuten otsikkoni lauseet osoittavat - ja hänelle on olemassa olennaisia ja epäolennaisia asioita. Siis aivan kuin esim. minulle.

Varsinaisen pikkutarkan eksegeetikon normeja Lehtola ei kuitenkaan välttämättä täytä. Katsotaanpa mitä hän kirjoittaa eduskunnan kansliatoimikunnan saamasta julkisuudesta josta hän ei pitänyt: "Eri tiedotusvälineissä oli sen (kansliatoimikunnan, PH-s) seuraaminen lähtökohdiltaan varmastikin journalistista ja myös ns. objektiivisuuden vaatimukset täyttävää toimintaa." Itse olen useilla luennoilla ja lukuisissa journalistisemi-

naareissa käyttänyt nimenomaan kansanedustajien päivärahajupakan saamaa julkisuutta esimerkkinä epäobjektiivisesta journalismista: asian suuruusluokkaa paisuteltiin hurjasti, epäolennainen jätti alleen monet olennaisemmat ongelmat.

Kahden lukemiskerran jälkeen olen päätenyt siihen - ja enää vain neljännesintuitiivisesti - että Lehtolan analyyttisyys-, olenaisuus-, syvällisyys- yms. ihanteet ovat korkealla, jopa niin korkealla että hänen omakaan kirjansa ei läheskään täysimääräisesti niitä täytä. Mutta tämä ei tarkoita että haluaisin leimata kirjan huonoksi.

Lehtolan ajatukset ansaitsevat joka tapauksessa huomiota myös tiedotustutkijoiden norsunluutornissa, johon saakka hänen äänensä soisi yltävän. Vain tietyt muutettavat muuttaen meillä olisi jopa yhteinen kieli.

Olen vihdoin tiedostanut myös sen, että Lehtolan kirjassa ei edes ensimmäisellä lukemiskerralla ärsyttänyt mikään yhtä paljon kuin sen saama vastaanotto kirjoittajan omassa lehdessä. Teosta ylisti Eero Silvasti, jonka kirjaa **Jäänyt unelma** oli puolestaan ylistänyt Lehtola itse vuosi sitten samassa Aamulehdessä. Mutta jos minä tiedotustutkijana ryhdyn antamaan toisille pyyhkeitä keskinäisen kehumisen kerhoista ja 'ulkoryhmiin' päin heitetyistä kalikoista, istun totisesti lasikaapissa.

Pertti Hemánus

Citisten Urpo

LEPOKORPI, Erkki "Napi". Sanoivat **Urpon sammuneen**. Jyväskylä, Gummerus, 1983.

Urpo Lahtisen journalistisia periaatteita täytyy kunnioittaa ainakin sen verran, että kertoo kuulemansa Urpo-juorut eikä uhraa paria tuntia enempä häntä koskevan kirjan arvostelemiseen.

Sillä kulkaapa oppimestarin sana tuleville journalistipolville: Urpo oli saamassa potkut ensimmäisestä työpaikastaan Eteenpäin-lehdestä, kun hän viimein sai kovan jutun. Bensavaras oli syytynyt

palamaan ja säntäili kuolemaa tehden tulisoituna pitkin Kotkan katuja. Lehti oli juuri menossa kiinni, joten Urpo joutui sanelemaan suoraan konelatojalle varttitunnissa pitkän ja värikylläisen juttunsa. Työpaikka pelastui.

Sitten se juoru. Humalaisen sekava Urpo on siipeilijöidensä ympäröimänä, kun outo mielihalu yllättää. Hän ottaa ladatun pistoolin - kaikki tietävät, että se on ladattu, sillä hän oli ammuskellut työhuoneessaan - ja kohottaa sen erään ryyppyveikkoalaisensa otsalle. Juopuneet selviävät ja hetken pysähtyvät, kun Urpo sihahtaa: "Mä ammun sun nyt!".

Urpo ei ampunut. "Ei oikein motivoi alaisia", sanoivat alaiset myöhemmin. Joku leukailli sittemmin Urpon pidätelleen kättään siksi, että kilpailevat lehdet olisivat muuten saaneet Vuoden Juttunsa.

Sellaista on journalismi; toisen kuolo, toisen leipä. Urpo Lahtisesta on tehty ainakin kolme vakavaksi tarkoitettua, mutta keveähköä luonnekuvausta. Kiintoisin niistä on edelleen Juha Nummisen vuonna 1970 Rahasta kiinni -kirjassaan julkaisema, sillä tuolloin elettiin Hymy-lehden ja Urpon loiston päiviä. Urpolla oli rahaa ja valtaa ja voimia nauttia kummastakin.

Ajallisesti seuraava on Veikko Ennalan Hymyssä 1976 julkaisema "Henkevä hölmö törmäilee kuin Hemingway" ja uusin Erkki Lepokorven nyt ilmestynyt **Sanoivat Urpon sammuneen**. Viimeksimainitut kirjoittajat kuuluvat Urpon lähipiiriin.

Jokaisessa kuvauksessa toistuvat samat Urpo-klisheet: Kun isä kaatuu sodassa, Urpo joutuu elämään lapsuuttaan ja nuoruuttaan kuoleman ja puutteen varjossa. Jo varhain hänessä näyttäytyy lahjakas ja omia polkujaan kulkeva seikkailija. Urpo kiertää maailmaa, solmii lintukotoavioliiton Hymy Lahtisen kanssa, kituutta kurjalla toimittajapalkalla ja viimein perustaa oman yrityksen, Tamperelainen-lehden. Kaupunkilehden idean hän oli tuonut Hollannista, journalistiset periaatteensa Euroopan keltaisesta lehdistöstä. Vuosien epävarmuuden ja raadannan tulos palkitaan, kun Hymy-lehti alkaa rakettimaisen nousunsa 1960-luvulla. Lehtiyhtymä paisuu ja Urpo siirtyy taustalle.

Tyhjätaskusta toimitusjohtajaksi, siinä Urpon yksi ulottuvuus. Toinen liittyy hänen ajatteluunsa ja elämäntapaansa.

Klisheitten mukaan Urpo on miehinen mies, jolla on kauniita ja kuuluisia rakastajattaria joka sormelle ja vaara, nopeat autot, viina, väkivalta, ainaisena seuralaisenaan. Urpo ihailee yli kaiken härkätaisteluita ja Hemingwaytä, suunnittelee itsemurhaa ja juo. Kuluttavan kovan miehisyyden ja liikejärjen vastapainona Urpossa on herkkyyttä ja empatian kykyä: hän rakastaa espanjalaista kulttuuria, huolehtii alaisistaan "kuin isä lapsistaan" ja ottaa osaa "lähimpiensä suruun aidosti ja voimakkaasti".

Kun vertaa Urpon kertomusta itsestään 1970 ja 1983, huomaa, että tuskin yksikään sana tai painotus on muuttunut. Urpolla on itsestään tarina, hyvä tarina, johon hän uskonee vilpittömästi, mutta joka yhtäkaikki on jo pelkkä juttu. Sitä kehtaa kyllä kertoilla, siinä on kaikkea: rakkautta, rakkaudettomuutta, menestystä, epäonnistumista, kurjuutta, loistoa, viisautta, yksinkertaisuutta... Ja kaiken yllä lepää raskaana kohtalo; Urpo on päättävä päivänsä Hemingwayn tapaan.

Monella tapaa Urpon tarina on TARINA, josta Hymyn ja Nykyystin esittelemät kohtalot ovat vain muunnoksia. Urpon elämä on ollut kiinteä osa yrityksen päälehtien tuotekuvaa, eikä tarinassa ole sijaa soraäänille. On toki niitäkin, joiden mukaan Urpon menestys oli pelkkää sattumaa. Lehtialan kehitys oli johdonmukaistakin johdonmukaisemmin päättymässä Hymy-journalismiin. Urpo oli vain hyvä matkimaan, osui oikeaan aikaan oikeaan paikkaan ja pestasi yhtymänsä todellisiksi johtajiksi päteviä ihmisiä. On niitäkin, joiden mukaan Urpon jankuttava puhe naisjutuistaan on paremminkin todistus seniilisydestä kuin mistään muusta ("luulis sitä nyt joskus jotain muutakin mieleen pälkähtävän") ja niitä, joiden mukaan Urpo on nousuhumalassa mukava seuramies, mutta firmassaan jo aikapäiviä pelkkä loinen.

Lepokorven kertomaan Urpon Viralliseen Tarinaan kuluva viina, naiset, tuska ja yksinäisyys, mutta ei epäilyjä Suuren Miehen neroudesta, hyvydestä, syvällisyydestä ja mieskunnosta. Yhtymän kynniset toimittajat kertoilevat tarinan epävirallisia versioita Tampereen kapakoissa. virallisia versioita Tampereen kapakoissa. Vuonna 1970 elettiin Suomen Maaseudun Puolueen ja Urpo Lahtisen kulta-aikoja. Hymyn levikki oli runsaasti yli 400 000

ja miltei joka numero kansallinen puheenaihe. Hymy oli lanseerannut markkinoille kovan sosiaalipornon ja julkisjournalismin merkillisen risteymän. Takana oli Jorma K. Virtasen journalistinen kyvykkyys ja Matti Lahtisen taloudellinen järki. Julkisuuden ja vallan keräsi Urpo, jolla ei enää tuolloinkaan ollut juuri tekemistä lehtiensä kanssa - Lehdet tulee ajallaan, Urpo elää tavallaan, riittivät toimittajat.

Urpo sai aiheen sanoa Juha Nummille: "Jos mä äänestän, se on kuin pieru Saharassa. Mutta jos me kirjoitetaan juttu Hymylehteen saatana, niin asiathan mulkkaantuu". Journalistista oivallustaan Hymyn linjan muotoutumisessa hän selittää: "Totesin, että suuri yleisö ei valittavasti tajua mitään suurista aatteista, vaan haluaa lukea yksityisten ihmisten asioista".

Nyt, vuonna 1983, SMP on taas suuri ja Lehtimiehet-yhtymään on syntynyt aikamme uus-Urpo, Aarno Laitinen, jolla yritys sampoaa rahaa kuten ennen vanhaan Hymyn sosiaalireportaaseilla. Kun Hymy silloin kuvasi rahan takia kuvaan suostuneen mökinakan vain kumisaappaat jalassaan, Laitinen kuvaa Ahti Karjalaisen oksentelua. Unohdetulla kansalla ja julkisjuoruilla lihonut yhtymä ryntää uuteen nousuun rötösherroilla - ja julkisjuoruilla.

Laitinen on korvaamassa Urpon paikan yhtymän elävänä mainoksena. Tarina on erilainen - Laitinen on umpikyyninen ja näemmä mukavuudenhaluinen kuin veltto taikina - mutta eräät elkeet ovat piinallisenkin samanlaiset: niin kuin Urpo leveillä rakastajattarillaan, niin pitää myös Laitisen kirjata **Mustan monopolin** esipuheessaan kiitokset vaimolle ja pikku ystävättäriille, jotka olivat pitäneet hänet hyvällä tuulella. Niin kuin Urpoa pyydettiin julkisuuteen selittelemään sosiaalipornon moraalia, niin rientää Laitinen selvittelemässä kirjoittajantiikkaansa.

Yhtiö ymmärtää, että se tarvitsee Urpon, Veikko Ennalalan tai Laitisen kaltaisia julkkiksia, jotka panevat yhtymän valomainoksina koko yksistyiselämänsä likoon. Yhtiö on kone, jolle Laitinen on toistasataa kiloa rahaa ja Urpo Vanhempie kiusallinen rainnas äijä, joka törmäilee aika ajoin sotkemaan sekavilla puheillaan selviä suunnitelmia.

Urpo loi rahantekokoneen ja jauhatti

itsensä rahaksi. Tuuttiin työnnetään uusia Urpoja. Lepokorven kirja Urpostä on sinällään vaatimaton ja nopea tekele. Sen tunnelma on sama kuin Markku Rautosen hiljan ilmestyneeseen Apu-historiikkiin kirjoittamassa jutussa Matti Jämsästä. Rautonen otsikoi juttunsa "Mies elää menneessä". Lepokorven kirjan jännite on siinä, onko Urpon aika jo lopullisesti ohi, nouseeko tuo lehtikeisari, jossa yhdistyivät Mauno Koivisto ja Veikko Vennamo jo 15 vuotta ennen Mauno Koiviston ja Veikko Vennamon yhdistymistä. Lepokorven kirja päättyy Urpon omaan kommenttiin: Saas vielä nähdä.

Mistäpä sen koskaa tietää. Varmaa kuitenkin on, että ne keltaisen lehdistön suomalaisten sovellutusten pioneeriajat, jotka Urpo Lahtisen ja Matti Jämsän kaltaisia ihmisiä julkisuuden aallonharjalle nostivat, ovat ohi. Sotaorvosta raharuhtinaaksi noussut nopeiden autojen ja syvien arpien Urpo on vain aikaansa varten.

Heikki Luostarinen

Tosittoimittaja vikisee

KEKKONEN, Antero. Antikainen, toimittaja. Helsinki, WSOY, 1983. 133 s.

Seisomme tv-toimittaja Antero Kekkonen kanssa hänen kustantajansa syysinfossa lasit kädessä. Ympäriällä kulttuuriväki hälisee tavattomasti. Antero Kekkonen vaikuttaa selvästi vaatimattomalta luonhtiessaan tulossa olevaa esikoisromaaniaan "kynäilyksi". Minulla ei ole mitään syytä epäillä hänen sanojaan.

Kirjassa kuvataan suomalaisen pikkukaupungin ahdasta ilmapiiriä, siellä ilmestyvää pikkulehteä, jonka toimittajista lähes kaikilla on jo ruskea kieli. Kaiken keskipisteenä on kuitenkin kapakka Viisi Maljaa, jossa käydään henkivimmät keskustelut mm. oman kaupungin jalkapallojoukkueen kaikkien aikojen allstars-kokoonpanosta. Mutta tämä idylli särkyy kun vanha kaupunginjohtaja yllättäen sairastuu ja jää eläkkeelle. Alkaa kulissien takainen taisto siitä mikä puolue saa oman ehdokkaansa uudeksi nokkamieheksi. Kaupungin kahdelle kilpailevalle lehdelle edessä oleva vaali on kiusallinen: kuinka esitellä kaikki kahdeksan